

Σχόλιον

Suomen Bysantin Tutkimuksen Seura ry:n jäsenlehti
Medlemsblad för Sällskapet för Bysantinsk Forskning rf.

1/2021

Σχολιον α', ζφκθ'

21. Vuosikerta/Årgång

Jäsenlehti perustettu v. 2001/Medlemsblad sedan år 2001

Julkaisija/Utgivare:

Bysantin tutkimuksen seura ry/Sällskapet för bysantinsk forskning rf.

SISÄLLYS

Päivi Salmesvuori	<i>Toivon horisontteja</i>	1
Nunna Siluani	<i>Bysantin kirjallisuus luostarielämässä</i>	2

Toimitus/Redaktion:

Juho Wilskman: juho.wilskman(at)helsinki.fi

Taitto/Ombrytning

Vesa Vahtikari

Puheenjohtajan tervehdys

Toivon horisontteja

Hyvät Bysantin tutkimuksen seuran jäsenet! Maskien pyykkäyksen ja päivittäisten koronalukujen seuraamisen rinnalle on virinnyt toivo paremmasta loppuvuodesta: Seuran jäsenmatka Thessalonikiin toivottavasti saadaan toteutettua syksyllä ja samoin Bysantin päivä, jota suunniteltiin viime vuoden maaliskuulle. Kansainvälisen Bysantin tutkimuksen seuran konferenssi, jonka piti olla tänä vuonna Istanbulissa, siirrettiin pidettäväksi ensi vuonna, 22.–27.8.2022. Lisäksi sen paikka vaihtui Italiaan, Padova ja Venetsia vastaavat järjestelyistä.

Iloinen uutinen julkaisurintamalta on, että seuramme haki ja sai Tieteellisten Seurain Valtuuskunnalta apurahan, jonka avulla julkaisemme syksyllä Tuhannen vuoden kirjavuori -nimellä kulkevan suomenkielisen julkaisun. Se tulee olemaan avoin internet-julkaisu, jossa on kolme osaa. On upeaa saada laadukasta tutkimusta suomen kielellä kaikkien luettavaksi. Kirjan toimittajina ovat Pia Houni ja Kalle Knaapi. Vesa Vahtikari on ottanut tehtäväkseen käsikirjoituksen saattamisen julkaisukuntoon.

Tässä Skholionissa nunna Siluani tarjoaa ainutlaatuisen katsauksen luostarin elämään sisäلتäpäin. Kirjoituksen punaisena lankana ovat luostarin käytännöt erityisesti Bysantin kirjallisen perinteen käyttäjinä, säilyttäjinä ja jatkajina. Siluani toteaa olevansa ”osallistuva kenttätutkija”, ei Bysantin tutkija.

Kirjoituksen myötä opimme luostarielämän rikkaudesta ja motivaatiosta. Moni voi esimerkiksi luulla, että luostari on pakopaikka, jos elämä ahdistaa. Mutta tilanne on juuri päinvastoin: Nunna Siluani korostaa, että luostarielämä vaatii kärsivällisyyttä ja kestävyyttä sekä psyykkistä tasapainoa. Maallikot vierailevat usein luostareissa ja heidät otetaan aina vieraanvaraisesti vastaan. Periaatteena on, että jokainen vieras on enkeli.

Nunna Siluani kuvailee omasta näkökulmastaan luostarinelämää ja piirtää esiin rikkaan kuvan siitä, miten yli tuhatvuotinen historia, kirjallisuus ja liturgia jatkuvat nykyhetkessä. Erityisen viehättävä on ajatus – usein unohdettu – että ihminen on kokonaisuus, sekä sielu että ruumis ovat olemassa ja molemmat tarvitsevat ravintoa ja huolenpitoa.

Päivi Salmesvuori

Bysantin kirjallisuus luostarielämässä

Nunna Siluani

1 Piilossa oleva aarre

Kouluaikanani uskomme ja uskonnonopettaja innostivat meitä ortodoksioppilaita kunnioittamaan ja ihailemaan perintöä, jonka kaukainen Bysantti on lahjoittanut kirkollemme. Historian oppitunneilla taas Bysantti haudattiin kuolleena ja tarpeettomana. Idän kulttuuri oli tavalliselle suomalaiselle vieras ja jäi vieraaksi. Opettaja kuvasi lähes kaikkea bysanttilaista turmeltuneeksi, kirkkojen kauneutta turhaksi, pyhien ja ikonien kunnioitusta palvomiseksi, *hesykasteja* (hiljaisuuskilvoittelijoita) ”omaan napaan tuijottajiksi”. Heikki Kirkisen tutkimukset kauppa- ja kulttuuriteistä Bysantista länteen nostivat Bysantin ymmärrystä. Meillekin tuli parempi olo: olivathan monen luokkatoverin sukutilat ja metsäiset vaarat niiden vesistöjen varrella, joita pitkin Venäjän suodattama bysanttilainen vaikutus virtasi Karjalaan ja sieltä suomalaisten elämään.

Kirjoitukseni pyrkii valottamaan, kuinka bysanttilainen filologia ei ole pelkkä tutkimuskohde, vaan jokapäiväistä elämää. Otsikon mukaisesti tarkastelen Bysantin kirjallisen perinteen asemaa luostarielämässä. En ole bysantologi, vaan tavallinen nunna. En käsittele aihetta teoreettisesti, vaan ”täydellisesti osallistuvana kenttätutkijana” nunnan näkökulmasta, kokemuksen ja jokapäiväisen elämän kautta. Taustatiedoksi luon ensin silmäyksen Bysantin teologiseen kirjallisuuteen sekä kilvoitus- ja luostarielämän historiaan ja teoriaan.

Luostarielämää tarkastellessa huomaa, että se säilyy sisäisesti samana vuosisatojen ja ulkoisten kehysten vaihtuessa. Kirkon kirjallinen traditio ei ole kadonnut historiaan, vaan elää jumalanpalveluksissa ja arkipäivässä sopeutuneena aikakauteen, ympäristöön, paikallisiin tapoihin, perinteisiin ja kansanluonteeseen. Luostariasukkaat ovat bysanttilaisen filologian suurkuluttajia, sillä liturgista runoutta käytetään kaikissa jumalanpalveluksissa. Pyhien isien tekstit ohjaavat kilvoittelua ja ravitsevat sielua: Niitä luetaan aterioiden aikana luostarin ruokasalissa, *trapezassa*. Luonnollisesti hengellisen kirjallisuuden lukeminen on myös tärkeä osa *keljaelämää*. Näin ortodoksisessa Kirkossa Bysantti elää teksteissä ja perinteessä auttaen tekemään evankeliumin ilosanoman ja pyhien isien opetukset jokapäiväiseksi todellisuudeksi.

Meidän luostarimme.

2 Ajattomat kirkkoisät

Athoksen niemimaan luostarit olivat teologeille kiinnostavia tutkimuskohteita. Niin myös pyhän Panteleimonin luostarissa oli usein vieraita ulkomailta. Roomalaiskatolinen teologian tohtori kysyi vieraista huolta pitävältä isä V:lta, mitä kirjoja munkit lukevat.

- Johannes Siinailaisen, abba Dorotheoksen, Theodoros Studionilaisen, Cassianus Roomalaisen, Efraim Syyrialaisen, Barsanufioksen ja Johanneksen, Makarios Suuren, Iisak Syyrialaisen, Simeon Uuden Teologin, Niketas Stithatolaisen, Gregorios Siinailaisen, Gregorios Palamaksen, Maksimos Tunnustajan, Hesykioksen, Diadokhoksen, Nilin ja muiden isien kirjoituksia, joita on Filokaliassa, isä V. vastasi.
- Lukevatko munkkinne noita kirjoja! Meillä niitä lukevat vain professorit, sanoi teologi peittelemättä hämmästytyään.
- Kaikki munkit lukevat niitä jatkuvasti, isä V. vastasi. – He lukevat myös muita pyhien kirkkoisien ja myöhäisempien askeettien kirjoituksia.

Kun isä V. kertoi keskustelusta luostariveljelleen Siluanille († 1938), tämä vastasi

– Te olisitte voinut sanoa, että munkkimme eivät vain lue noita kirjoja, vaan pystyisivät itsekin niitä kirjoittamaan. He eivät kirjoita, koska käyttävät hyväkseen jo olemassa olevia kirjoja. Jos ne jostain syystä tuhoutuisivat, munkit kirjoittaisivat uusia.

Keskustelu käytiin vuonna 1932. Samat Bysantin kulttuuripiirissä syntyneet ja sen kautta periytyneet kirjoitukset ovat edelleen luostarien hengellisesti ravitsevaa peruslukemista, joka ohjaa kilvoitus- ja rukouselämää. Pyhä Siluan oli tavannut Athoksella suuria kilvoittelijoita, joille kirjoissa kuvatut hengelliset tilat olivat tuttuja kokemuksen kautta. Näin pyhä Siluan ja jotkut hänen aikalaisensa olisivat kyenneet kirjoittamaan kirjat uudelleen. Olisikohan siihen meistä, 2000-luvun kilvoittelijoista?

Voisi luulla, ettei Bysantin isien ajattelumaailma sovi nykyelämään. Tutkijat ajattelevat toisin: Isien viisautta on hyödynnetty tutkimuksissa –eikä vain Kreikassa tai pelkästään teologiassa. Pyhien kirjoituksia on käytetty ihmissielun syväluotaukseen sekä tutkimusaineistona että vertailumateriaalina. Muutamia esimerkkejä: Psykologian, pedagogiikan ja pastoraaliteologian yhdistää G. Barbatsouliaksen 1994–1997 Englannin Durhmissa tekemä tutkimus *Neurosis According to Karen Horney and the Anthropological Aspects of Saint Maximus the Confessor: A Comparative Study*. Pappi-psykiatri Adamantios Augustides on 1990-luvulla lähestynyt Johannes Siinailaisen kirjaa *Portaat* psykologian ja pastoraaliteologian näkökulmasta; tutkien aggressiivisuuden syitä, ilmentymiä ja parannuskeinoja. Athanasios Glaros (2000) yhdistää pedagogiikan ja teologian tutkiessaan Andreas Kreetalaisen kirjoittaman *Suuren Katumuskanonin* opettavia piirteitä. Tutkimukset ovat antoisat ja mielenkiintoiset, sillä vuosisatojen takaiset opetukset kommunikoivat niissä nykymaailman kanssa. Kilvoittelijaisien kokemus, syvä ihmistuntemus ja todellinen viisaus käyvät nykyisten teorioiden edellä todistaen, että ihmissielu on aina sama.

Naupaktian metropolitian Hierotheoksen mukaan Johannes Siinailaisen *Portaat* porautuu sielun kätköihin näyttäen hengellisen sielunhoidon – todellisen psykoterapian – tehokkuuden ja syvyyden. Johannes tuntee ihmissielun anatomian ja paljastaa *Portaissa* sielun salatuja ja piilossa olevat alueet. Piispa Hierotheos pohtii, että jos meillä olisi pyhän Johanneksen sielunhoidollinen viisaus, olisivat psykoanalyysin ja -terapian menetöt tarpeettomia. Piispa Hierotheos (Vlachos) on erityisesti tutkinut pastoraalityön ja psykiatrian välistä suhdetta ja niiden kahden välistä rajanvetoa.

Meidän luostarimme.

3 Bysantin teologinen kirjallisuus

Bysantti jätti rikkaan perinnön. Ikonimaalaus, musiikki ja kirjallisuus ovat mahdollisimman täydellistä, puhuttelevaa dogmaattista taidetta. Bysantilaisen taiteen *kosmos* eli kauneus, antaa meidän maistaa pyhyttä; tuonpuoleisen maailman=*kosmos*, kauneutta ja todellisuutta ”mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut” (1. Kor. 2:9) Pyhittäjäisä Porfyrios († 1991) toteaa, että jokaisessa kristityssä pitää olla annos runoilijaa, niin että sydän osaa vastaanottaa ja luoda kauneutta. Fyysinen kauneus on taivaallisen kuva, joka näyttää himmeästi, mitä Kristuksen yhteydessä saamme nauttia.

Bysanttilainen ikonimaalaus ja musiikki tunnetaan laajalti. Kirjallisuus – etenkin teologinen – on levinnyt käännettynä, mutta ilmaisultaan köyhempanä, onhan alkukieli ainutlaatuinen. Bysantissa kieltä rikastuttivat teologinen terminologia ja ilmaisut, joilla puettiin sanoiksi hengellinen tieto ja kokemus. Kirjallisuuden luomisen ohessa Bysantti säilytti vanhaa: kopioimalla ja kommentoimalla moni antiikin teos säilyi. Bysantti peri hellenisen maailman kauneuden ja täydellisyyden kaipuun.

Kirjallisuus alkoi palvella hengellistä elämää: Lyriikka synnytti *kontakit* ja *kanonit*, jotka ovat tiettyyn muotokaavaan rakennettuja runollisia jumalanpalvelustekstejä. Retoriikasta

versoi uskoa puolustava ja eettisesti opettava *homiletiikka*, saarnakirjoitus. Eeppinen runous elää yhä uskonnollisessa lauluperinteessä. Luostarisisaremmen kotikylässä vielä 1970–80-luvuilla naapuri- tai suurperhepiiri istui iltaa käsitöitä tehden, laulaen yhdessä kaikkien ulkoa osaamia monisäkeisiä veisuja. Aiheina olivat Vanhan testamentin tapahtumat, pyhien elämät, kirkkovuoden juhlat. Työnteko, viihdytys ja uskonnollinen kasvatus yhdistyivät. Tapa oli jatkumoa Kappadokiasta, mistä koko kylä saapui Kreikkaan vuonna 1923 Turkin ja Kreikan välisessä väestönvaihdossa.

Liturginen runous, hymnografia, on ehtymätön ja elävä uskontotuuksia opettava perinne. Ikonin tavoin se kuvaa Kristusta, Hänen Äitiään ja pyhiä sekä pelastushistorian tapahtumia. Aikamme jumalanpalvelustekstien kirjoittajista, tunnetuimmat ovat hymnografi-isät Gerasimos († 1991) Pienestä pyhän Annan skiitasta ja Athanasios Simonopetra-luostarista. Kaikki kirkkoveisut eivät ole miesten kirjoittamia. Nyky-Kreikan nunnaluostareiden hymnirunoilijoita ovat muun muassa nunnat Melani ja Isidora Mpouran ja Makrinoun luostareissa sekä sisar Theotekni Meteoralla. Suomessa perinnettä jatkaa Lintulan äiti Ksenia. Meidän luostarimme, pyhän Johannes Kastajan luostari Hymettos-vuoren rinteellä, on julkaissut nunnamme kirjoittaman ja Kreikan kirkon piispainkokouksen hyväksymän rukouspalveluksen pyhälle Simferoupolin lääkäripiispalle Luukkaalle.

Bysantin kuuluisin hymnografinunna on pyhittäjä-äiti Kassiani. Pari muuta naishymnografiaa ovat nunnat Thekla, Paleologina (jonka nunnanimi ei ole tiedossa) ja Theodosia Melodos. Theklalta on muun muassa kanoni Nikodemos Athoslaisen kokoamassa *Theotokarionissa*. Theodosia Melodos, Kassiani ja Thekla elivät 800-luvun Konstantinopolissa. Pyhän Theodoran luostarin nunna Paleologina (1300-luvulla) ylisti veisuillaan kotikaupunkinsa Thessalonikin pyhiä, Dimitriosta ja Theodora. Naishymnografioiden tuotantoa on säilynyt hyvin vähän. Pyhittäjä-äiti Kassianin veisuja on säästynyt eniten, esimerkiksi Kristuksen syntymäjuhlan, sekä suuren keskiviikon palveluksissa.

Varhaista proosaa – vanhin 300-luvulta – ovat erämaaisien elämäkerrat ja opetukset, esimerkiksi kokoomateokset *Gerontikon*, *Lausaikos historia*, *Evergetinos* ja *Leimonarion*, jotka kuvaavat elävästi ja yksinkertaisesti pyhien kilvoittelua ja opetuksia. Uskovat saavat niistä kilvoitteluintoa ja esimerkin elämäänsä. Vähitellen kehittyi toistenkin pyhien elämästä kertova kirjallisuus, *Synaksarit*. Pyhien elämät ravitsevat hengellisesti, valaisevat ajatuksia ja rauhoittavat sielua.

Useissa Bysantin luostareissa oli laaja kirjasto ja kuuliaisuustehtävänä kalligrafia ja klassisen hellenistisen sekä kristillisen hengellisen kirjallisuuden jäljentäminen. Näin myös kulttuurisesti tärkeät ei-kristilliset teokset säilyivät. Professori Sofianos todistaa, että kirkko ja luostarit eivät halveksineet hellenististä kirjallisuutta, vaan olivat tienraivaajia sen jäljentämisessä

ja tutkimuksessa. Luostarit usein ovat – tärkeimmän ohessa – hengellisen ja muun kulttuurin säilyttäjiä ja perillisiä Nunnatkin jäljensivät ja tutkivat kristillistä ja hellenististä kirjallisuutta. Esimerkiksi pyhä Melania (383–439) sekä keisarinna Maria Armenialainen, jonka nunnanimi ei ole tiedossa.

Monen nykyluostarin käsityönä on perinteinen kirjansidonta ja vanhojen teoksien julkaisu joko näköispainoksina tai käsin kirjoitettuna. Julkaisutoiminta kuuluu usean luostarin kuuliaisuustehtäviin. Suomen Lintula ja Valamo kirjoittajina, kääntäjinä ja julkaisijoina tekevät arvokasta työtä sekä kirjallisuuden että sisälähetystyön alalla. julkaisuja kertynyt vuosien varrella jo runsaat viisikymmentä. Meidän luostarimme on kääntänyt nykykreikaksi pyhien isien tekstejä, kuten kilvoituselämän klassikot pyhien Barsanufioksen ja Johanneksen, sekä Cassianus Roomalaisen tekstit. Jatkuvasti best-seller on abba Dorotheoksen opetuspuheet, jota on painettu yli 50 000 kappaletta. Hengellinen kirjallisuus ohjaa Jumalan luo. Pyhät isät eivät ole vain 'filo-logeja' eli sanan, *logos*, ystäviä, *'filos'*, jotka tyytyvät kirjoittamaan ja lukemaan kauniita opetuksia, vaan omalla kilvoituksella he tekevät Sanan eläväksi.

Kun opetatte kuuliaisuusveljiänne, he näkevät että opetus ei ole omaa keksintöänne tai teorioitanne, vaan se perustuu muinaisten kilvoittelijaisien kokemuksiin ja elämäntuntemiseen. Pyhät isät eivät näet jättäneet perintönään vain erittäin viisasta opetustaan, vaan ensisijassa ”lihaksi tulleen Sanan”, eli itse olivat esimerkkejä.

Kerrotaan, että Panteleimonin luostarin pappismunkki N. ei käsittänyt, miksi oppineet kunnioittivat Siluania ja kävivät tämän luona. Hän kysyi luostarin kirjakaupan hoitajalta: ”Ihmettelen, miksi oppineet käyvät hänen luonaan. Siluan ei kai edes lue mitään.” Isä Mefodi vastasi: ”Hän ei lue mitään, mutta tekee kaiken. Toiset taas lukevat paljon, mutta eivät tee mitään.” Isä Siluanille ei jäänyt lukuaikaa, koska taloudenhoitajana hänellä oli alaisuudessaan paljon työläisiä. Oppinsa hän sai niinkuin munkit kautta aikojen: Jumalanpalveluksissa luettiin päivän pyhän elämä ja kirkkoisien opetuksia. Luostaritavan mukaan myös ruokailu aikaan yksi munkeista luki hengellisiä tekstejä sielun ravinnoksi. Ohjaajavanhukset puolestaan antoivat sekä suulliseen että kirjoitettuun traditioon perustuvaa opetusta.

4 Kilvoittelijan tie

Käsityksemme mukaan yhteisö ilman suhdetta Jumalaan ei ole vakaa. Jos elämästä puuttuu ”ainoa tarpeellinen” (Luuk. 10:42), ei ole todellista yhteyttä edes läheisiin. Uskonnosta ihminen etsii totuutta, elämän tarkoitusta. Kristinusko on Kristus-keskeinen ja Häneen kohdistuu

myös lähimmäisenrakkaus, onhan ihminen luotu Jumalan kuvaksi. Rakkaus viholliseen mittaa kristillisyytemme, sillä vihollinenkin on meille Hän, lähimmäinen, Kristus. Hengellistä elämää ja kokemuksia ei voi selittää loogisesti tulkiten. Metodit joilla lähestytään teoreettisesti ideoita, aatemaailmaa, yhteiskunnallisia rakenteita, ovat riittämättömät. Paras selitys on kokemus: ”Tule ja katso!” (Joh. 1:46). Evankeliumi antaa elämään sisällön, tarkoituksen ja vakaat kehykset. Jos ihmissydän syrjäyttää absoluuttisen Totuuden, katoaa hyvän ja pahan väliaita ja kaikesta tulee suhteellista: jokaisella on oma tie, oma totuus. Kuitenkin Yksi on Tie, Totuus ja todellinen Elämä (Joh. 14:6).

Jumala on selittämätön ”syvyys ja korkeus” (Ef. 3:18) – kuten sielumme. Ihmisen sisimmässä on kaipuu kohti jumalallista, pyhää, Jumalan ’syvyyttä ja korkeutta’. Humanistis-filosofinen rakennelma ei riitä, sillä ”syvyys syvyydelle huutaa!” (Ps. 42:8). Aidossa kristinuskossa ihminen ei tee epäjumalaa itselleen tai itsestään, vaan kulkee kohti elävää Jumalaa, joka syntyessään ihmiseksi ”toi taivaan maan päälle ja ylensi maan taivaaseen”. Hengellistä etsijää ohjaavat isien opetukset, jotka eivät ole vain luostareja varten. Pyhät isät opettavat meitä elämään ’Kristus-elämää’. Esikuvanamme ”inkarnoitunut Kristus, jonka Risti säteilee maailmaan kristillistä (a) logiikkaa”.

Kilvoitus tähtää sydämen puhtauteen. Puhdistaaksemme sydämen meidän on harjoitettava hiljaisuutta, paastottava, pitää valvoa, nähdä vaivaa, olla kaikesta alastomia, rukoilla, mietiskellen lukea Raamattua ja pyhien isien opetuksia. Sydämen puhtaus päämääränä harjoitamme muitakin hyveitä valmistaen näin sydäntä varjellen sen paheiden saavuttamattomissa. Kevyesti sydän sitten kiipeeä hyveiden portaat ja saavuttaa täydellisen rakkauden.

Askeesi on monille uskonnoille tuttu käsite. Pyhät isät korostavat, että ruumiillinen ja hengellinen kilvoitus kulkevat yhdessä –jos niitä lainkaan voi erottaa toisistaan: ruumiillinen näet tukee hengellistä ja päinvastoin. Esimerkiksi paastolla ei ole itseisarvoa, vaan se auttaa

Kutsu rukoilemaan.

näkemään heikkoutemme ja opettaa turvautumaan Jumalan voimaan. Vihollisen työkalu paastosta tulee, jos ylpeilemme kilvoituksellamme ja tuomitsemme toisia. Rippi-isä voi keventää sairaan tai heikon kilvoitusta. Esimerkiksi pyhä Theodoros Studionilainen ei vaatinut kaikilta kuuliaisuusveljiltään ankaraa paastoa, tai muuta kilvoitusmuotoa, vaan otti huomioon kunkin mahdollisuudet ja taustat.

Kaikki, kaikille ja kaikessa on mitattava ja punnittava oikein: ruoka ja juoma, valvominen ja uni, työ ja lepo; ulko- ja sisätyöt, vaitiolo ja puhuminen, rukous ja hiljaisuus, lukeminen ja veisaaminen; myös vaatteet ja jalkineet. Kaikille ei käy sama, eiväthän kaikki ole samanlaisia: ikä ja tottumukset vaihtelevat, samoin kasvatustapa, koulutus ja syntyperä. Munkeilla on hyveensä ja paheensa, luostarissaolovuosien määrä vaihtelee, käytös voi olla lempeä tai karkea, jotkut ovat voimakkaita toiset heikkoja.

Eroamme Kirkon traditiosta, jos ominpäin hylkäämme ruumiillisen kilvoituksen, kilvoitellaksemme muka ”hengellisesti”. Ihminen on kokonaisuus: sekä sielu että ruumis pyhittyvät. Ihmisestä voi tulla Pyhän Hengen asunto – todiste siitä on pyhien reliikkien armovoima.

Uskonpuhdistus hylkäsi tradition, myös luostarielämän. Jäljelle jäivät ”pelkät kirjoitukset”, jotka, paradoksaalista kyllä, on kirjoitettu suullisesti säilyneestä traditiosta. Pyhä Traditio kattaa koko Kirkon elämän niin täydellisesti, että Raamattukin on vain yksi sen muodoista. Piispa Ierotheoksen mukaan luostarikilvoittelija kulkee katumuksen, rukouksen, puhtauden, hiljaisuuden ja kuuliaisuuden tietä kohti täydellisyyttä, pyhittymistä. Tie ei vie ylöspäin, vaan alas: nöyryyteen, syvään ja uhrautuvaan rakkauteen. Aito kristillinen elämä on rakkautta maailmaa kohtaan vapaana kaikesta, mikä kiinnittää meidät maahan ja maalliseen.

5 Luostarielämän historiaa

Luostarielämän juuret ovat pyhässä Raamatussa – alkaen Vanhasta testamentista. Athoslainen isä Georgios (Kapsanis) opettaa, että Kristus eli yhteiselämää opetuslastensa kanssa; kenelläkään ei ollut yksityisomaisuutta. Samoin luostareissa on yhteisomistus ja yhteinen ohjelma. Puhdassieluiset, lakkaamatta rukoilevat apostolit elivät köyhyyydessä, ”niukkaruokaisina, kuluneissa vaatteissa”. Jerusalemin ensimmäiset kristityt olivat kuin iso perhe, jossa kaikki oli yhteistä. Isä Georgioksen mukaan luostareja voi pitää alkukirkon jatkumona: olennaista on yhteisomistus, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, keskinäinen kunnioitus ja uhrautuminen, todellinen rakkaus ja vapaus – yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta.

Basileios Suuri kysyy: Mitä voisi verrata luostarielämään? Mikä olisi autuaampaa! Missä muualla on todellisempi yhteys ja yksimielisyys? Mikä on suloisempaa kuin erilaisten luonteiden ja sielujen sekoitus! Luostarin isät ovat eri maista ja kansoista. Täällä he ovat kasvaneet niin tarkasti yhteen, että voimme ajatella yhden sielun olevan monessa kehossa ja monet panee liikkeeseen yksi ainoa ajatus. Kaikki kärsivät sairaan ja heikon kanssa, palvelevat ja auttavat sielultaan heikkoja, ovat toisilleen sekä palvelijoita ja että herroja.

Kirkon perimätiedon mukaan jo ensimmäisellä vuosisadalla evankelista Markus ohjasi Egyptin autiomaassa uskonyhteisöjä, jotka olivat hylänneet maailman elämään yksinomaan Jumalalle. Heidät vei autiomaahan – kuten kautta aikojen munkit ja nunnat luostariin – syvä rakkaus Kristukseen: halu seurata Häntä jakamatta minkään muun kanssa. Erämaaisät sanovat ”munkki on se, joka on täydellisesti suunnannut elämänsä Kristusta kohti”. Egyptin autiomaahan syntyi myöhemmin suuria yhteisöjä ”erämaan enkelin”, Antonios Suuren († 356), hengelliseen ohjaukseen. Vähitellen luostareja syntyi Palestiinaan, Syyriaan, Mesopotamiaan ja Kyprokseen.

Luostarikilvoitus on sama, vaikka kehys vaihtelee: Egyptissä painotettiin yksityistä rukousta, Basileios Suuren luostareissa taas rukous yhdistyi luostarin ylläpitämään hyvin organisoituun sosiaalityöhön – lähimmäisen monipuoliseen auttamiseen. Basileioksen perustaman ja johtaman luostariyhteisön *Basileiadan* laitokset – sairaala, vierasmaja, vanhainkoti, orpokoti, koulut – Kappadokian Kesareassa työllistivät maallikkojakini. Kirkollis-sosiaalisella diakoniolla ja askeesilla on aina sama päämäärä – Jumalan yhteyteen pääseminen. *Basileiadaa* voisi nykyinen sosiaalityöntekijä syystäkin kadehtia, auttoihan se kärsiviä kokonaisvaltaisesti.

Luostarielämä oli myöhäisbysanttilaisen kauden parhaiten organisoitu hengellisen kulttuurin alue –pohjautuihan se pitkään perinteeseen. Rakkaudesta Kristukseen monet hylkäsivät maailman ja maallisen konkreettisesti ja totaalisesti: katkaisivat siteet perheeseen ja yhteiskuntaan, omaisuuteen ja nautintoihin. Maallisesta erossa he kantoivat maailman rukouksillaan Jumalan eteen ja säilyttivät välittömän suhteen kansaan. Ovathan Suomessakin Valamo ja Lintula rakkaita Kristuksen valoa säteileviä pyhiinvaelluskohteita. Steven Runcimanin mukaan Bysantin kansa kunnioitti suuresti patriarkkaa, piispoja ja muuta papistoa. Vaikutteensa se kuitenkin sai luostari- ja erämaakilvoittelijoilta ja antoi heille aina täyden tukensa, jos kirkon johdon ja luostarin välillä oli erimielisyyksiä. Luostari oli kuin majakka, joka näytti oikean suunnan. Sen valolähteenä oli katuvan munkin kelja, joka Basileios Suuren sanoin ”on taivas ja munkki on tuon taivaan aurinko, sillä hänessä asuu Jumalan kirkas Valo.”

Aina kun uskontotuudet olivat uhattuna, kilvoittelijaisät nousivat vastarintaan ja saapuivat luostareista ja jopa erämaasta kaupunkeihin opettamaan ja innostamaan kirkkokansaa. Erakot ja luostariasukkaat eivät taistele totuuden puolesta demokraattisella enemmistövallalla, vaan herättävät uskovien omantunnon ja vahvistavat sitä teologiansa puhtaudella ja aidolla kilvoituksellaan, hengellisellä säteilyllä. Maksimos Tunnustaja 600-luvulla taisteli oikean *kristologian* puolesta. Johannes Damaskolainen 700-luvulla ja Theodoros Studionilainen († 826) puolustivat ortodoksista uskoa *ikonoklasmilta*, jonka tunnemme yleensä pelkästään pyhien ikonien käytön kieltävänä harhaoppina (700–800-luvulla), joka väittää ikonien kunnioituksen olevan epäjumalanpalvontaa. Kyseessä oli itseasiassa suora hyökkäys luostareja ja koko kirkkoa vastaan, sillä valtiovalta ei halunnut eettisiä rajoituksia. Toisaalta taas haluttiin säilyttää poliittisesti hyvät välit kaikkiin. Ikoneita puolustettiin muun muassa argumentilla, että jos kiellämme Kristuksen kuvaamisen ikonilla, kiellämme Hänen inkarnaationsa ja kallistutaan kohti monofysitismää ja monotelitismää, jotka oli jo aiemmin tuomittu harhaoppeina. Vallanpitäjät pelkäsivät luostarien vaikutusta kansaan, minkä seurauksena moni Kirkon opetusta puolustava luostari suljettiin ja kilvoittelijat joutuivat etsimään itselleen muualta suojapaikan.

Ikoneja veisuillaan puolustaneet Studionin luostarin munkit Theodoros ja Theofanes saivat lisänimensä Graptos, ”Kirjoitettu”, kun heidän kasvonsa painettiin polttoraudalla täyteen runosäkeitä ikoneja vastaan. Luostarin isät olivat oikean uskon puolustajia, yli sata heistä marttyrikuolemaan asti. Myöhemmin pyhä Gregorios Palamas 1300-luvulla kävi dialogia hyvin syvästä lännen ja idän kirkkojen välisestä erosta. todisti *hesykasmin* askeesin ja teorian olevan Kirkon opetusten mukaisia: Jumalan armosta ihminen voi tulla osalliseksi Jumalan luomattomista energioista.

Turkkilaisiikeen alla luostarielämä oli rajoitettua, usein kätkössä. Kreikan vapauduttua ottomaanivallasta uudet hallitsijat, baijerilaiset, aloittivat länsimaistamisyrityksen. Kirkkoa alettiin väkisin muuttaa. Luostareita ei koettu tarpeelliseksi, vaan niitä alettiin rajoittaa ja niiden elämää hankaloitettiin monin tavoin: Toimimaan jätettiin vain muutama historiallinen luostari, joihin koottiin munkkeja/nunnia väkisin lopetetuista luostareista. Alle 40-vuotiaat luostariasukkaat ajettiin pois ja heitä taivuteltiin – sekä lupauksin että uhkauksin – valitsemaan toinen tie.

Vähitellen skolastinen, teoreettiseen järkeilyyn perustuva, teologia alkoi syrjäyttää elävän teologian. Bysantin perinteen sijaan puhuttiin teologian, kulttuurin ja kirkkoisien opetusten ”bysanttilaisuuksista”. Oppia otettiin lännestä, mutta tärkein unohdettiin: teologiaa ei opi lukemalla, vaan kokemalla. Athoksen luostariyhteisö oli silta Bysantin perinteestä nykyaikaan, koska se oli säilyttänyt bysanttilaisen taiteen eri muodot sekä ajattelutavan.

Lampukan liekki.

Athoslainen isä Basileios Gontikakis opettaa, että on toinen teologinen kieli, jonka etenkin Athosvuoren isät osaavat. Athoksen 1000-vuotisjuhlien, vuonna 1963, luultiin olevan munkkiyhteisön hautajaiset, mutta sen sijaan luostarielämä alkoi kukoistaa. Isä Basileioksen mukaan uusi kukoistuskausi ei ole pelkkä historiallinen ilmiö: ”Jumalalle lahjoitetun ja omistetun elämän kaipuu on eksistentiaalinen reaktio. Se paljastaa kaikkien sydämeen kätkeytyvän syvän ja vahvan voiman, yleisinhimilliseen traditioon tukeutuvan dynamiikan”. Uskonnon ja kirkkohistorian tunneilla ei opi todellista teologiaa, joka aitona on mystagogiaa, johdatusta iankaikkisuuteen. Luostarielämän valinneet ovat ”mitättömiä, olemattomia, ulkopuolisia”, mutta osallistuvat rukouksellaan maailman historian kulkuaan, ihmiskunnan pelastusdraamaan. Tämän uuden kreikkalaisen tragedian pääroolissa on hiljaista elämää viettävä, ”salassa oleva sydämen ihminen” (1. Piet. 3:4).

6 Luostarielämää Bysantin perinteessä

6.1 Yhteiselämäluostari

Arkkimandriitta Kerubimin kirja *Jumalanäidin puutarha* oli minulle aikanaan mahtava lukuelämys. Kirja kuvaa athoslaista *skiittaelämää*, munkkielämää pienessä yhteisössä. Tunsin kirjan kuvaavan meidän luostariamme ja selitin samankaltaisuuden sillä, että rippi-isämme oli isä Kerubimin opetuslapsi. Vähitellen opin, kuinka luostaritavat, hengellinen elämä, yhteinen ja yksityinen rukous, kuuliaisuus, hiljaisuus, työnteke jne. eivät ole meidän luostarimme tai kreikkalaisen kulttuurin tapoja. Yhtäläisyydet ovat vuosisataista perinnettä, joka voi ulkoisesti vaihdella paikan ja olosuhteiden mukaan, mutta olennaista eroa ei ole: Hylätään maailma ja vetäydytään siitä pois täydellisesti, mutta ”hylkäämämme yhden isän, äidin, kodin sijaan meillä on – missä maailman kolkassa olemmekin – lukemattoman paljon isiä, äitejä ja sisaria.” Maailman jokainen luostari on meille oma luostari, jossa tunnemme olevamme kotona.

Täydellinen sielu puhuu Jumalalle häiriöttä ja rakastaa lähimmäisiä aidolla Rakkaudella, jonka peruskivenä on Kristus-kallio, ei maallinen ystävyys, *eros* tai sukulaisuus, opettavat erakkoisat. Igumeeni Georgioksen (Kapsanis) mukaan Kirkon antropologinen ja sosiologinen ihmiskuva on realistinen. Vaikka luostarielämä on hiljaista elämää erossa kaikesta maallisesta, se ei ole epäsosiaalista tai maailmaa vihaavaa, vaan syvästi sosiaalista. Sosiaalisuus ei perustu

tunteisiin, ei liioin humanistiseen maailmankuvaan, vaan yritykseen tyhjentää itserakkaudesta. Jokaista yhteisöä hajottaa itserakas egoisti, joka ei ole puhdistunut paheista. Mitä enemmän sielumme tyhjentyy itserakkaudesta, sitä enemmän tilaa jää Jumalalle ja lähimmäisille. Kun itserakas puhdistuu ja kirkastuu, hän saa aidon yhteyden toisiin: sopeutuu yhteisöön ja elää siinä rakentavasti. Filokalialian isät kehottavat: ”Älä hevini luovu hengellisestä rakkaudesta, sillä muuta pelastuksen tietä ei ole.”

Luostarissa kaikki on yhteistä vapauden, rakkauden ja nöyryyden hengessä. Tätä armolahjaa kuvaa Theodoros Studionilainen:

Voisi luulla, että on ihmeiden ihme kuinka pyhä parantaa sairaita, puhdistaa lepraisia ja herättää kuolleita, murtaa luonnonlait siirtäen vuoria, kuivattaen meriä, saaden vettä virtaamaan erämaassa. Mielestäni mikään ei ole suurempi ihme, kuin että Herramme Jeesuksen Kristuksen nimessä ihmiset ovat kokoontuneet luostariin elämään yhdessä. He tulevat eri paikoista, maista ja kansoista, monenlaisista perheistä, kieli- ja ikäryhmistä. Yhdessä heistä tulee hengellinen yhteisö, kukkakimppu.

6.2 Luostarisäännöt

Kirkon elämää kehystävät seitsemän yleisen sekä paikallisten kirkolliskokousten vahvistamat säännöt, kanonit. Luostareilla on omat sääntönsä, joissa määritellään luostarin hallinto, sisäinen hengellinen ja käytännön elämä sekä suhteet ulkomaailmaan. Säännöt yhdistävät *dogman* (uskontotuudet) jokapäiväiseen elämään ja innostavat tekemään kaikessa Jumalan tahdon. Peruskivi on rakkaus Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan. Basileios Suuren mukaan yhteiselämän hyvä järjestys vapauttaa hiljaiseen ja rauhalliseen elämään. Jokapäiväistä elämää ohjaavat pyhien luostari- ja erämaaisien, esimerkiksi Antonios Suuren, Pahomioksen, Dorotheoksen, Barsanufioksen ja Johanneksen, kokemuksiin perustuvat opetukset. Cassianus Roomalaisen mukaan luostarisääntöjä sovelletaan ympäristön ja kulttuurin mukaan. Jokaisessa luostarissa Kristus *inkarnoituu*, tulee ihmiseksi, tiettyyn aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja kieleen. Luostarielämä ei ole muotojen orja, vaan vie kohti yhteistä päämäärää: ”Olkaa täydelliset, niinkuin teidän taivaallinen isänne täydellinen on” (Matt. 5:48).

Pyhiltä isiltä, kokeneilta kilvoittelijoilta ja opettajilta, olemme perineet ohjeita luostarielämään jo ensimmäisiltä vuosisadoilta. Munkkilaisuuden isältä, Antonios Suurelta, on kahdeksankymmentä luostarisääntöä, erityisesti yhteiselämäluostareille. Pahomios Suurelta on säilynyt Täydellisempi *kanoni* ja kuvauksia erämaahan muodostuneen luostari kaupungin elämästä. Pahomioksen tekstit eivät säilyneet alkuperäisenä, sillä hänen opetuslapsensa Orsios

ja Theodoros tekivät niihin omien kokemustensa pohjalla tarpeellisia muutoksia ja lisäyksiä. Vahva pahamioslainen perinne on säilynyt.

Kesarean piispa Basileios Suuri (329–379) ohjasi perustamiaan luostariyhteisöjä. Niukalla ja yksinkertaisella elämällään hän korosti luostarielämälle olennaista vapaaehtoista luopumista. Hän kirjoitti kysymys- ja vastausmuotoon *Laajemmat ja lyhyemmät luostarisäännöt* soveltaen Egyptin ja Palestiinan erämaaisien ankaraa kilvoittelua organisoituun luostarielämään Pyhän Raamatun opetuksin. Osa säännöistä on suunnattu erityisesti nunnille, sillä Basileios oli myös nunnayhteisön hengellinen ohjaaja. Kappadokian maantieteellinen asema sekä kulttuurin ja koulutuksen taso saivat pyhän tarkastelemaan luostarielämää teologisesti ja hengellisesti.

Sanotaan, että luostarielämä on taivaallista enkelielämää, jota eletään jo maan päällä – katoavaisina ihmisinä. Igumeeni Georgioksen mukaan pyhän Basileioksen säännöt kuvaavat todellisia munkkeja ja aitoa luostarielämää. Sääntöjen noudattaminen tuo tasapainon: vältetään yksilöllisyyden korostus ja toisaalta taas persoonattomaksi massaksi sulautuminen. Yhteiselämässä otetaan huomioon erilaiset ja erityiset luonteet, tiedot ja taidot, joita käytetään luostarin hyväksi ja Jumalan kunniaksi ilman, että langetaan epäsosiaaliseen atomismiin. Yhteiselämään tarvitaan säännöt, mutta luostaria ei tee lain kirjain, vaan sisäinen elämä – rukous, rakkaus, yksimielisyys, anteeksianto, kuuliaisuus, hiljaisuus. Pyhä Dorotheos opettaa, että jokainen ihminen on oma maailmansa ja kantaa sisällään kaikkea kokemaansa. Esimerkkinä ovat pari pikkutyttöä, jotka myytiin orjiksi, toinen nunnalle ja toinen yleiselle naiselle. Jumala ei voi vaatia samaa noilta tyttösiltä, koska he kasvavat niin erilaisissa ympäristöissä. Luostarielämässä on jokaiselle omat mitat taustan ja kokemusten mukaan. Hengellisen ohjaajan tehtävä on ”tehdä jaloa arvottomasta”, johdattaa opetuslapsensa Kristuksen yhteyteen.

Theodoros Studionilaisen hengellisessä ohjauksessa, 700–800-luvuilla, oli noin tuhat munkkia, joiden elämän hän järjesti Basileios Suuren sääntöjen mukaan. Samoja sääntöjä hän sovelsi ohjaamiinsa nunnaluostareihin. Theodoros puolusti voimakkaasti ortodoksista uskoa ja oli, paitsi vahva luostarin johtaja, myös tuottelias kirjoittaja. Hän kirjoitti *Pienen ja Suuren katekeesin* ja monia opetuskirjeitä karkotetuille munkeille sekä luostarissa oleville, kun itse oli karkotettuna. Monet Studionin luostarin isät (kuten monien luostarien sisaret) hädettiin usein luostaristaan, sillä he eivät antaneet hallitsijoille periksi dogmaattisissa eivätkä eettisissä erimielisyyksissä. Karkotuksista koitui siunaus, sillä opetuskirjeistä opimme tuntemaan Theodoroksen: hän oli ankara askeetti ja samalla rakastava isä, joka sovelsi ja helpotti opetuslastensa kilvoittelua olosuhteiden mukaan. Igumenia Eufrosynelle hän kirjoittaa: ”Tuomitsemme itseämme käskyjen mukaan, emmekä sen mukaan mitä toiset tekevät. Nykysukupolvi on velttoutunut; harhaantunut pois oikeasta elämäntavasta ja ajattelee että sääntöjen noudattaminen on hyödytön muinaisjäännös.”

Yhteiselämäluostarissa pyrimme ulkonaisestikin yhtenäisyyteen, esimerkiksi vaatetuksella, jonka pitäisi olla yksinkertainen ja yhdenmukainen. Vaatteet eivät herätä huomiota, vaan ovat pelkästään ”peitteenä”. Basileios korostaa nöyryyttä, yksinkertaisuutta, köyhyyttä ja vaatimattomuutta kaikessa, niin että myös ulkoinen olemus yhdistää meidät toisiimme. ”Vaatetus osoittaa jo ennalta, että olemme luvanneet viettää kilvoituselämää.” Luostarikilvoittelija on sotilas ja palvelija, aina valmis: yölläkin vyötetty luostariasu päällä – ja nunnilla huivi päässä. Vaatekappaleilla on raamatullinen ja vertauskuvallinen merkitys. Vyöttäytyminen on miehekkyyden ja toimintavalmiuden merkki. Hihaton liivi muistuttaa, ettei ole käsiä pahantekoon ja että olemme irrottaneet itsemme maallisista huolista. Huivi on kuin pikkulapsen huppupäähine, viattomuuden ja sävyisyyden tunnus. Tradition rajoissa vaatetus eri luostareissa vaihtelee paikan, ilmaston ja tapakulttuurin mukaan, mutta on aina yhtenäinen, nöyrästi yksinkertainen ja tummanvärinen. Pyhä Dorotheos muistuttaa: ”Vaeltakaamme siis pukumme vaatimalla tavalla, ettemme käyttäisi vierasta pukua.” (Munkin vaatteista antavat tietoja pyhät Dorotheos, Cassianos Roomalainen ja Basileios Suuri).

Luostariin pysyvästi haluavalla on ensin koeaika, yleensä kolme vuotta. Tulokas asuu luostarissa osallistuen kuuliaisuustehtäviin. Hengellisen ohjaajansa avulla hän kokeilee, onko luostarielämä todella hänen tiensä ja tietty luostari hänen paikkansa. Itseltäni joskus kysytään, miksi ulkomaalainen on Kreikassa nunnana: ”Eikö Suomessa ole luostareita?” Vastaus on, että Suomessa on perinteinen, hyvä, vakavasti kilvoitteleva nunnaluostari, mutta Jumala on johdattanut tänne. Luostariin ei tulla ongelmia eikä sisäisiä vaikeuksia pakoon, sillä luostarielämä vaatii kärsivällisyyttä ja kestävyyttä, psyykkistä tasapainoa. Rajatussa ja hiljaisessa ympäristössä joutuu rajusti kohtaamaan oman itsensä alastomana kaikesta, mikä maailmassa naamioi meidät, peittää sielumme todelliset kasvot jopa omalta itseltämme. Simeon Uusteologin mukaan maailmasta luopuminen ja täydellinen maailmasta vetäytyminen merkitsee luopumista kaikesta aineellisesta, omista tottumuksista, mielipiteistä ja ihmissuhteista; se merkitsee myös oman ruumiin ja tahdon kieltämistä.

7 Bysantista nykyluostariin

7.1 Luostarin sydän – kirkko ja jumalanpalvelukset

Kirkko on luostarin sydän: elämä rakentuu rakennusten keskellä olevan pääkirkon ympärille. Kaikki aloitetaan ja päätetään rukouksella, jonka sielu on Pyhä Liturgia. Näin luostarielämä on liturgiaa liturgian jälkeen, eli pyhässä ehdollisessa sisällemme tullut Kristus pysyy meissä myös arkielämässä. Palveluksiin osallistuminen ei ole velvollisuus, vaan Jumalaa janoavan sielun syvä tarve tuoda elämä lahjaksi Jumalalle, toteaa isä Georgios. Nunna puhui puhelimesta veljensä

kanssa ja veli hoputti pientä tytärtään: ”Tule nopeasti puhelimeen, tää menee töihin” (luostarin kellot soivat kokoöiseen palvelukseen). Nunnatäti hämmästy: ”Mitä työtä te sanotte että tää tekee?” Vastaus: ”Tää tekee rukoustyötä.” Veli eli omaa uskonnollista kriisiään, mutta ymmärsi täysin siskonsa elämäntehtävän –rukous on työmme.

Kasvamme Kirkko-äidin kohdussa syntyäksemme todelliseen elämään – illattomaan päivään. Munkki on ”kaikesta erossa mutta yhteydessä kaikkeen” rukoillessaan koko maailman puolesta. Jatkuvaan rukoukseen (1. Tess. 5:17) kuljemme Jeesuksen rukouksen tietä: ”Herra Jeesus Kristus, Jumalan Poika, armahda minua syntistä! Herra Jeesus Kristus, Jumalan Poika, armahda meitä ja maailmaasi!” Rukoustiellä opastavat esimerkiksi Filokalian kirjoitukset. Jeesuksen rukous kuuluu kaikille, myös maallikoille. Sitä voi rukoilla aina ja kaikkialla, sisäisesti tai ääneen. Kuuliaisuustehtävässä rukoilemme sisarten kanssa vuorotellen ääneen Jeesuksen rukousta, luemme rukouspalveluksen Jumalanäidille tai luostarimme pyhälle. Pyhä Cassianus välittää erämaaisiltä tiedon, että voimme käyttää rukoushuokauksena myös jotakin raamatunlausetta, vaikkapa psalminjaetta ”Jumala pelasta minut; Herra, riennä avukseni”.

Kirkollinen vuorokausi alkaa ehtoopalveluksella illan suussa. Yösydämellä herätään puoliyöpäpalvelukseen: ”Katso Ylkä tulee keskiyöllä ja autuas on palvelija jonka hän valveilta löytää.” Aamupalveluksessa ylistetään Jumalaa: ”Kunnia olkoon Sinulle, joka näytit meille valkeuden!” Hetkipalvelukset toistavat Kristuksen elämän tapahtumia ja kirkollisen vuorokauden sulkee yhdeksäs hetki, johon nivoutuneella ehtoopalveluksella aloitamme uuden päivän. Kuuliaisuustehtävässä luostarin ulkopuolella, esimerkiksi matkoilla tai sairaalassa, eletään mahdollisuuksien mukaan luostarin rukousrytmissä.

7.2 Typikon

Jumalanpalveluskaavat, *typikonit*, ovat vähitellen muotoutuneet nykyisiksi alkukirkon palvelusten pohjalta ja jumalanpalvelustekstit ovat suurelta osin Raamatusta. Typikon antaa palvelusten toimitusohjeet: milloin, miten ja mikä palvelus toimitetaan, mitä ja missä luetaan ja lauletaan, kuka lukee/laulaa, milloin soitetaan palveluksen alun ja sen eri kohdat ilmoittavia kirkonkelloja, tallantoa, simandrea. Kirkon valaistukseenkin palveluksen eri kohdissa on ohjeensa. Typikon sopeutuu aikakauteensa, kieli- ja kulttuuriyhteisöön. Perinteen rajoissa luostari luo oman typikoninsa elinolosuhteiden ja ympäristön mukaan.

Onko typikoniin pitäytyminen pelkkä muodollisuus, kysyttiin kerran isä Georgiokselta. Hän selitti, ettei se suinkaan ole pelkkä muodollisuus. Sääntöjen noudattaminen näet opettaa kärsivällisyyttä sekä kuuliaisuutta traditiolle ja Kirkolle. Me olemme Kirkossa, Kirkon sisällä, emme sen yläpuolella. Kirkko muovaa meitä, emmekä me Kirkkoa. Palveluksessa järjestyksen on oltava hyvä, niin että se auttaa kirkkokansaa yhteyteen, ykseyteen ja yksimielisyyteen.

Kirkossa toimitettavat jumalanpalvelukset ovat aina yhteisöllisiä: kirkossa en ole *minä* (ego), vaan olemme *me*. Säännöt eivät ole itsetarkoitus, vaan kuin kananmunan kuoret, jotka sinänsä ovat hyödyttömät –niitähän ei syödä– mutta ilman kuoria olennainen sisältö ei pysy koossa.

Vuorokauden jumalanpalvelussäännöllä on pitkä historiallinen tausta Jo nunna Etheria, joka toisella vuosisadalla matkusti laajalti Pyhällä maalla, kuvaa tarkasti jumalanpalvelussääntöjä, lähinnä Jerusalemin ja pyhän Savvan luostarin tyypikoneja. Cassianus Roomalainen kuvaa 300-luvun Palestiinan ja Egyptin munkkien – sekä erakkojen että yhteiselämäluostarissa elävien – päivittäistä rukoussääntöä ja palvelusten toimituskaavoja. Ortodoksi, joka tuntee jumalanpalveluksien kulun omalla kielellään, on kotonaan missä tahansa kulttuuriympäristössä, millä tahansa kielellä toimitettavassa jumalanpalveluksessa.

Raamatun lisäksi jumalanpalveluksissa käytetään pyhien isien luomaa kirkkorunoutta, joka välittää suullisen tradition ja ikonimaalauksen tietoja. Palvelusten peruskaava on muuttumaton, mutta osa teksteistä ja sävelmistä vaihtelee kehäliikkeellä, joka alkaa aina uudestaan. Jokapäiväisillä epistola- ja evankeliumiteksteillä on pääsiäisestä alkava lukemisjärjestyksensä. Myös sunnuntain yksitoista ylösnousemusevankeliumia ja niihin liittyvät veisut ovat vaihtuvia. Lisäksi veisaamme kahdeksansävelmistöllä. Tekstit ja sävelmät kiertävät kehää eri tahdissa: vuorokauden, viikonpäivän, viikon, kahdeksan viikon, yhdentoista viikon nopeudella. Kehä kuvaa iankaikkisuutta, ajattomuutta –maallisessa ajassa pääsemme osallisiksi iankaikkisuudesta. Kun tekstien ja sävelmien kehäliikkeeseen lisätään kirkkovuoden sekä pysyvät että pääsiäisen mukaan liikkuvat juhlat, on vaihtelu todella suuri – emme koskaan voi kyllästyä palveluksiin.

7.3 Jumalanpalvelustekstit

Jumalanpalvelustekstit ovat syvä ja rakas siteemme Bysantin kirjalliseen perinteeseen, sieltähän tulee tekstien valtaosa. *Parakletike* on jumalanpalveluksissa useimmin käytetty kirja. Jo kirjan nimi saa meidät hartaaksi: *paraklesisis* = ”*pyyntörukous, anomus*”. Sanan merkitys on myös ”*lohdutus*.” *Parakletiken* veisut todella lohduttavat kilvoittelijaa! Se sisältää kirkkolaulut kahdeksansävelmistön ja viikonpäivien mukaan (kirjan toinen nimi onkin *Kahdeksansävelmistö*). Useimmat veisuista on kirjoittanut Johannes Damaskolainen (700-luvulla), joka yhdisti tuotantonsa perinteelliseen (*prodamaskolaiseen*) aineistoon. Johanneksen työtä täydentää Joosef Hymnografin ja monen muun pyhän Sabbaksen luostarin isän kuuliaisuustehtävänä työstämä parakletikeaineisto.

Kahdeksansävelmistön sävelmä vaihtuu lauantai-illan ehtoopalveluksessa. Kahdeksan viikon jälkeen kehä sulkeutuu ja alkaa alusta. Bysanttilaisen musiikin kahdeksansävelmistö muuttaa palvelusten luonnetta, sillä kullakin sävelmällä on oma kaikkunsa sielussa. Kreikankielisen

Parakletike kuvaa runosäkein eri sävelmien tunnelmaa: esim. kolmas sävelmä on ”koreilematon, yksinkertainen ja miehekäs”; neljäs ”tanssiva juhlasävelmä”.

Parakletikessa on jumalanpalvelustekstit kullekin viikonpäivälle: Sunnuntai, pakanallinen auringon päivä on ”vanhurskauden Auringon”, Kristuksen, ylösnousemusjuhla. Maanantai on enkelien: ”Pyhät enkelit ovat hengessä ihmisen tekojen todistajia. Sentähden, sielu, valitse puhdas elämä.” Tiistaina muistellaan Johannes Kastajaa: ”Sinua, Kastaja Johannes, huutavan ääni erämaassa, rukoilen uudistamaan sieluni, joka on pahojen tekojen autiomaan”. Keskiviikko ja perjantai kantavat kavalluksen ja Ristin sanomaa: ”Levittäessäsi kätesi Ristille Sinä, oi Valtias, suljet syliisi hyljätyt ihmiset.” Muistelemme myös armollista Jumalansyntyttäjää, ”kaikkien kärsivien lohduttajaa.” Torstai on pyhän Nikolaoksen ja pyhien apostolien päivä: ”Pyhä Nikolaos, parannuksen lähde, paranna sieluni himoista, ohjaa elämääni, varjele vahingoittumattomana.” Apostoleilta pyydämme: ”te jotka vaelsitte kiusausten ja murheiden kapeaa tietä, joka johdattaa elämään, tasoittakaa sieluni tie.” Lauantaisin muistelemme vainajia sekä Jumalanäitiä ja marttyyrejä.

Kirkkovuoden juhlat ovat sekä pysyviä että pääsiäisen mukaan liikkuvia. *Minea*, kuukausien mukaan kaksitoistaosainen, sisältää jumalanpalvelustekstit päivämäärän mukaan. Pääsiäisen mukaan liikkuvan ajan teksteistä pääsiäistä edeltävät ovat *Triodionissa* ja valoisan pääsiäiskauden tekstit *Pentekostarionissa*. Kirkkovuoden juhlina emme vain muistele pelastushistorian tapahtumia, vaan osallistumme niihin – kaikki tapahtuu *tänään*. Enkeli Gabrielin tuodessa maailmaan Ilosanoman (25.3.) laulamme: ”Tänään on pelastuksen alku.” Kristuksen syntymäjuhla (25.12.) Romanos Melodoksen sanoin ”tänään Neitsyt Yliolennollisen synnyttää.” Kristuksen kastepäivänä (6.1.) ”Herra tänään sanoo Jordanilla Johannekselle: Älä pelkää kastaa minua.” Pääsiäisen yöpalvelus ei ole parin vuosituhannen takainen Kristuksen ylösnousemisen muisto, vaan todistamme: ”Nähtyämme Kristuksen ylösnousemisen.”

8 Luostarin kuuliaisuuhtehtävissä

Kuuliaisuuhtehtäväksi kutsutaan luostarinjohtajan siunauksella tehtäviä töitä. Isien ohjeet kattavat luostarielämän osa-alueet: keljaelämän, ruokailut, paastot, yhteiset ja yksityiset rukoukset, työt luostarin sisällä ja ulkopuolella. Vuorokausi voidaan jakaa neljään osaan (ajallisesti voi olla eri painoituksia): yhteinen rukous, keljan hiljaisuus, kuuliaisuuhtehtävä ja lepo. Jumalanpalvelukset ja henkilökohtainen rukouselämä rytmittävät kuuliaisuuhtehtäviä. Munkkeus on ”hiljaista, nöyrää ja näkymätöntä puhdasta elämää, jonka ainoa tarkoitus on alituinen jumalanpalvelus”, sanovat athoslaiset munkit pyhien isien opetuksia toistaen. Hyveiden portaissa muistutetaan, että kuuliaisuuhtehtävässä olemme ruumiillisesti ihmisten keskellä, mutta mieli koputtaa lakkaamatta

rukouksella taivaan porttia. Ohjaajavanhus auttaa löytämään sekä yhteisen että henkilökohtaisen kilvoittelurytmin – hengellisen, henkisen ja ruumiillisen kestävyuden mukaan.

Kuuliaisuustehtävät määräytyvät luostarin tarpeiden, sijainnin, veljestön koostumuksen ja luostarin historian mukaan. Basileios Suuri suosittelee töitä, ”jotka sallivat rauhallisen ja häiriöttömän elämän.” Yhteistä kuuliaisuustehtäville on, että kaikki pyhitetään Jumalalle ja tehdään Hänen kunniaakseen kiittäen kaikesta.” Kuuliaisuustehtävä voi olla elinikäinen tai vaihtuva – päivittäin, viikottain, vuosittain, tarpeen ja taitojen mukaan. Lintulan äiti-igumenia Marina aikoinaan tuumi, että kuhunkin kuuliaisuustehtävään on löydettävä sisar, joka on sekä ”sopiva että pätevä”. Sisar voi olla sopiva, muttei pätevä ja päinvastoin. Olemme yhteisömmme ruumiinjäseniä, mutta olemme vaarassa, jos ruumiinjäseniä käytetään varomattomasti tai väärään tarkoitukseen: eiväthän kaikki ole silmiä tai korvia –myös kädet ja jalat ovat tarpeelliset.

Sisarten käsityö, koristeita kiviseinille.

Emme voi halveksia ketään – olemmehan saman kehon jäseniä. Silmä valaisee lyhdyn lailla koko kehon; käsi palvelee kaikissa tarpeellisissa töissä; jalkojen varassa taas on koko kehon paino, painomme on jalkojen varassa. Korva kuulee, nenä haistaa, suu tuntee maut. Jokainen jäsen auttaa omalla tavallaan yhteisissä tarpeissa kapinoimatta toista vastaan. Kaikilla on Jumalan antama asema ja tehtävä. Samalla tavalla me luostarissa Pyhän Hengen armosta olemme Kristuksen ruumiin yhteenliittyneitä ja oikealla paikalla olevia jäseniä.

Osa kuuliaisuustehtävistä liittyy kirkkoon ja jumalanpalveluksiin: *pappi, kirkkopalvelija, alttaripalvelija* joka avustaa toimittavaa pappia käytännön tehtävissä. Seurakunnan alttaripalvelija on yleensä mies, mutta nunnaluostarissa tuon tehtävän hoitaa kuuliaisuustehtävänä joku nunnista. Nunnaluostareissa sisaristo toimittaa palvelukset ilman pappia – lukuun ottamatta pyhää Liturgiaa. Kirkossa tärkeä kuuliaisuustehtävä on *typpikaris*, joka huolehtii palveluksen sujuvuudesta typpikonin mukaan: neuvoo mitä luetaan ja lauletaan sekä jakaa lukuvuorot. *Laulajien ja lukijoiden* pitää tutustua palveluksiin jo etukäteen, niin että ne sujuvat joustavasti. *Kellonsoittaja* herättää aamulla rukoukseen ja päivän mittaan ilmoittaa rukousajat. Theodoros Studionilaisen mukaan kellonsoittaja ”herättää unesta unta rakastavat” ja ”tuo kirkkoon eripuolilla veltoilevat”.

Keittäjän työtaakkaa Theodoros keventää muistuttamalla, että ruoka tehdään ”Jumalan lapsille”. *Ruokasalin, trapezan hoitajalla* puolestaan ovat ”palveltavina opetuslapset”. Rohkaisua tarvitaan, koska kuuliaisuustehtävät keittiössä ja trapezassa ovat raskaudessaan vaativia: tarvitaan fyysisiä ja henkisiä voimia, pohjatonta kärsivällisyyttä ja yhteistyökykyä. Rippi-isämme sanoi puolileikillään, että keittiössä ”possut” tulevat esiin sisimmästämme, eli työpaine paljastaa kätketyt heikkoutemme ja ne voidaan parantaa. Trapezaa kunnioitetaan kuin pyhäkköä ja aterioidessa vallitsee hiljaisuus. Ruokaillessamme nautimme hengellistä ravintoa sisaren lukiessa pyhien isien kirjoituksia tai elämäkertoja. Lukemisella on käytännön merkitys: hiljaisuus säilyy ja saamme hengellistä opetusta –aikoinaan trapezassa luetuilla teksteillä oli suuri merkitys lukutaidottomien opetustuokiona. Nykymaailmassa isien tekstin kuunteleminen jarruttaa kiihvasta tahtia, joka tunkeutuu luostariinkin.

Luostariateriat ovat mahdollisimman yksinkertaiset ja niukat, mutta riittävät. Isät toteavat, että eri ravinnontarve on raskasta ja kevyttä työtä tekevillä, nuorilla ja vanhoilla, sairailta ja terveillä. ”Mitä sitten paastoon tulee, älä ole ollenkaan surullinen. Olenhan sinulle sanonut, että Jumala ei vaadi keneltäkään yli voimien”, opettaa abba Dorotheos. Athoslaisen igumenin Emilianoksen mukaan jokaisella sairaalla voi olla erityisruokavalio, jonka päättää luostarin sairaanhoitaja yhdessä igumeenin kanssa – ottaen huomioon, mitä sairastunut haluaa ja mikä hänelle tekee hyvää. Kirkon paastopäiviä ja -aikoja noudattaessamme näemme, ettei ”ihminen elä pelkästään leivästä”. Samalla tunnemme kuuluvamme Kirkko-Äitiin, paastoammehan yhdessä maailman kaikkien ortodoksien kanssa. Isien mukaan luostarin omaisuutta pitää kohdella huolella, emme saa jättää mitään ”heitteille ja kuljeksimaan”. Erityisesti ruoka on pyhää, eikä mitään saa joutua hukkaan. Abba Cassianus kertoo, kuinka luostarin valvoja löysi keittiön lattialle – ilmeisesti kokin kädestä – pudonneita linssipapuja. Kun igumeeni kuuli sen, hän antoi rangaistuksen: kokki ei saanut tulla yhteisiin palveluksiin ennen kuin pyysi anteeksi koko veljestöltä maahan kumartaen.

Käsityöt ovat usein luostarin tulonlähteenä. Tuotteet pitää kaupata ilman vahingollista kanssakäymistä ostajien kanssa – hinnasta kiistelemättä. Erityistaitoja vaativat käsityöt, kuten kultakirjonta ja muut kirjontatyöt, kirkkotekstiilit ja papiston puvut, ikonit ja mosaiikit, kirjansidonta, ovat usein kuuliaisuustehtävinä kallisarvoisen perinteen säilyttämiseksi. Työtä tehdään vaieten ja rukoillen, opettaa pyhä Basileios, ”koska hiljaisuus luo levollisen rauhan, joka auttaa ihmistä unohtamaan menneisyytensä ja antaa hänelle tilaisuuden oppia sitä, mikä on hyvää”. Erään nunnaluostarin tulokkaat opettelevat aluksi käsinkirjontaa, joka kärsivällisyyttä ja keskittymistä vaativana on stressin ja maailman kiireisen rytmin katkaisuvoimainen. Luostarit ovat omavaraisia: itse valmistetaan muun muassa tuohukset, suitsukkeet, suitsukehiili, saippuat. Myös käyttövaatteet ja kirkkotekstiilit ommellaan itse. Meidän luostarimme kuuliaisuustehtäviin kuuluu *julkaisutyö* – lisäksi ylläpidämme katekeesipainotteista verkkosivua (www.imaik.gr)

Sairaiden ja vanhusten hoitaminen on tärkeä kuuliaisuustehtävä, johon usein kuuluu myös vainajasta huolehtiminen. Saamme lohduttaa ja antaa lepoa vanhuksille, jotka ovat koko elämänsä tehneet kovaa työtä. Theodoros Studionilaisen mukaan ”Olet siunattu kun annat sairaan kuormaa ja anivarhain käyt katsomassa vuodepotilaita. Annat heille lääkkeitä, mutta kaikista lääkkeistä parhaiten parantakoot heitä lempeät sanasi.” Luostariin tulijalla saattaa olla sairaanhoitoalan koulutus, mutta luostarissa saa käytännön oppia ja kokemusta. Pyhä Barsanoufios opettaa, kuinka tärkeintä on osoittaa rakkautta ja kärsivällisyyttä kilvoittelijasisarta hoitamalla: ”On hyvä kärsiä yhdessä sairaiden kanssa ja auttaa heitä toipumaan”. Autuaan Diadokhoksen mukaan ”mikään ei estä kutsumasta lääkäriä apuun sairastavalle... Parantaja on kuitenkin aina Jeesus Kristus, ovathan lääkintätaito ja lääkekasvit Jumalalta. Lääketiede annettiin meille poistamaan sairastavan tuskat tai ainakin lievittämään niitä ja julistamaan Jumalan kunniaa”.

Pyhä Basileios sanoo, että kuuliaisuustehtävänä ”erityisen suositeltava on maanviljely, koska sen perustehtävä on tuottaa elämälle välttämättömiä ruokatarvikkeita ja koska maanviljelijöitten ei tarvitse matkustaa paljon eikä muutenkaan hyöriä siellä täällä”. *Maatalous- ja puutarhutyöt* ovatkin usein keskeinen kuuliaisuustehtävä, johon kaikki osallistuvat voimiansa mukaan. Lintulan luostarivieraat katsoivat ja valokuvasivat, kun lähes yhdeksänkymmenen ikäinen nunna Augusta innokkaasti kaaputteli ja kitki mansikkamaata – puutarhutyöt olivat hänelle rakkaita. Äiti-igumenia Antonina pyysi Augustaa rajoittamaan puutarhatoimet sellaiseen aikaan, kun luostarissa ei ole vierailijoita – ”etteivät vaan luule, että nunnia kidutetaan, kun pannaan vanhuksetkin töihin.”

Lukeminen antaa voimia kilvoitukseen: igumenian siunauksella *kirjastonhoitaja* lainaa sisarille kunkin hengellisen tarpeen mukaista luettavaa. Hengelliset tekstit ”puhdistavat ja kirkastavat mieltä, auttaen kohoamaan maallisten murheiden ja töiden yläpuolelle”. Monissa historiallisissa luostareissa kirjasto ja kirjastonhoito on nykyaikaistettu. Usein luostarien isät

ovat opiskelleet voidakseen konservoida vanhoja käsikirjoituksia ja kirjoja, luetteloida ja valvoa niiden käyttöä. Kirjastonhoitaja avustaa vierailevia tutkijoita ja konservaattoreita sekä vartioi kirjaston kallisarvoisia käsikirjoituksia.

Portinvartija on aina ollut tärkeä kuuliaisuustehtävä, sillä ”luostarin portti on pyhä sisäänkäynti”. Portinvartija ohjaa tulijan oikeaan paikkaan ja tietää, ketkä ovat luostarissa. Auringonlaskun aikaan hän lukitsee portin. Luostarissamme usein käyvä mummonen tapasi portinvartijanunnan lähitorilla. Hän tunnisti nunnan olevan hänen ’omasta’ luostaristaan ja sanoi (pyhien isien tapaan): ”minä aina ajattelen että sinulla on tärkeä tehtävä, sinä kun vartioit Johannes Kastajan kotia.”

Luostarin vieraanvaraisuus, *filoksenia*, on itsestäänselvyys. Abba Dorotheos ja Theodoros kehottavat kohtelemaan rakkaudella kaikkia kävijöitä: vieraat ovat enkeleitä. ”Jokainen ihminen on Jumalan kuva ja meidän veljemme”. Äiti-igumenia Marinalle oli Lintulan ”jokainen luostarivieras potentiaalinen pyhiinvaeltaja.” Nykyihmisellä on raskaita ongelmia ja suruja. Usein auttaa kuunteleva korva ja sydän, hengellinen lohdutus sekä ohjaus sakramenttien yhteyteen – elävään suhteeseen Kristukseen ja Kirkkoon. Luostarivieraista vastuussa olevan täytyy olla hengellisesti kypsä, niin että hänellä on rakkautta, joustavuutta ja harkintakykyä. Nykymaailmassa *filoksenia* mutkistuu, erityisesti suurkaupungin laitamilla: kaikki eivät ole hyvällä asialla, mutta pyhien isien mukaan ”hyvällä pahakin muuttuu hyväksi.” Kaikista pidetään huolta hengellisesti ja tarpeen vaatiessa myös aineellisesti, sillä luostariasukkailla ei ole mitään omaa, vaan kaikki kuuluu Jumalalle. Kaikki ovat kaikesta osallisia, myös luostarivieraat.

Myös luostarin hallinto on kuuliaisuustehtävä: *Luostarin johtaja* (igumeeni munkkiluostarissa ja nunnaluostarissa igumenia) ja *johtokunta*, (varajohtaja, sihteeri, kalustonhoitaja, taloudenhoitaja) ohjaavat luostarin hengellistä ja käytännöllistä elämää. Heillä pitää olla nöyryyttä, uhrimieltä ja yhteistyökykyistä palveluintoa. Hallinnon koostumuksen, valitsemistavan ja tehtävät määrittelee kukin luostari säännöissään. Luostarin johtaja on vastuussa kaikesta ja kaikista. Rakkaudella hän johdattaa oikealle tielle haluten auttaa ja parantaa sopivalla pedagogisella metodilla ja terapialla. ”Luonteen lempeyden ja sydämen nöyryyden tulisi olla luostarin johtajan perusominaisuuksia”.

Pyhien elämän antama kallisarvoinen esimerkki puhuu enemmän kuin sanat, jotka nykymaailmassa ovat kokeneet inflaation. Hengellisten lasten on hyvä nähdä, ettei opetus ei ole teoriaa tai itse keksittyä, vaan perustuu muinaisten kilvoittelijaisien kokemuksiin ja elämäntuntemukseen. Isät eivät jättäneet perinnöksi vain viisasta opetustaan, vaan ensisijassa ”lihaksi tulleen Sanan” – itse olivat esimerkkejä. Jumala suokoon, että meistä -ohjaajista ja ohjattavista sekä luostarissa että maailmassa- tulee eläviä esimerkkejä, etteivät sanamme olisi tyhjiä, vaan Sanaa täydet.

9 Epilogi, *filopraksiaa*

Luostarimatkallamme näimme, että *filo-logiasta* voi tehdä *filo-praksiaa*: siirtyä sanojen ihailemisesta tekoihin! Kristus ja Hänen evankeliuminsa on sama kaikille –sekä luostarissa että maailmassa kilvoitteleville. Testataanpa, tunnemeko pyhän Cassianos Roomalaisen kuvaaman tien nöyryyteen. Monien mielestä luostarielämä on käsittämätön, onhan se Ristin tie. Entä nöyryyden tie? Nöyryyttähän ei nykymaailma ihaile, koska on oltava näkyvillä, tehokas (ja etenkin ensimmäinen).

Katsotaanpa tunnusmerkkejä, joista näkyy edistys nöyryyden tiellä:

- Ensinnä, luovumme tahdostamme. (=itserakkaudesta ja itsetyytyväisyydestä ja alamme edes kuunnella toisten ajatuksia. Toisen tahdon tekeminen vaatii rakkautta ja nöyryyttä.)
- Toiseksi: kerromme ohjaajavanhukselle itsestämme kaiken. Ei vain tekoja, vaan aivan kaiken, myös aikomuksemme ja ajatuksemme.
- Kolmas tunnusmerkki nöyryyden tiellä: emme ole itsevarmoja omista aivoituksistamme, vaan tarjoamme ne hengellisen ohjaajan harkintaan – kuuntelemme hänen opetustaan ja neuvojaan. (Eli nöyryimme antamaan hänelle vapaat kädet auttaa meidän sieluumme).
- Neljänneksi, olemme valittamatta kuuliaisia kaikille kaikessa ja jatkuvasti harjoittelemme ja harjoitamme kärsivällisyyttä.
- Viides: emme tee kenellekään vääryyttä. Säilytämme mielenrauhan loukkaajiemme edessä.
- Kuudenneksi: emme tee mitään luostarisääntöjen ja ohjaajaisien opetuksen vastaista.
- Seitsemänneksi; tyydymme kaikkein kurjimpiin tavaroihin. Tunnumme ettemme ansaitse edes niitä. ”Olemme arvottomia palvelijoita” (Luuk. 17:10).
- Kahdeksas nöyryyden tuntomerkki on, että tunnumme itsemme kaikista viimeiseksi –ei vain sanoissa, vaan elämänsenteena ja syvänä tietoisena tunteena.
- Yhdeksäs merkki: Hillitsemme kieleemme, emme korota ääntämme.
- Kymmenes ja viimeinen: emme sorru joutavanpäiväiseen vitsailuun ja turhanpuhumiseen.

Kun etenemme nöyryyden askelmilla, Jumalan pelko muuttuu rakkaudeksi. Emme välitä mitä ihmiset meistä sanovat, vaan haluamme palvella Jumalaa koko sydämellämme, kaikilla voimilla ja tahdolla. Muistamme, että lähimmäinen on meille Kristus –ja että myös vihollinen on lähimmäinen. Ehkä silloin olemme liekki, joka lämmittää ja valaisee toisiakin. Jos meistä ei tule kulkua ohjaavia majakoita, voimme olla edes pieniä tuohuksenliekkejä. Nekin lämmittävät ja valaisevat.

Artikkelin kirjoittaja, nunna Siluani, kilvoittelee p. Johannes Kastajan luostarissa Kreikan Kareaksessa. (Maailmassa hän oli Marjut Matveinen, fil. maist).

Kirjallisuutta:

- Basileios Suuri. 2016. *Pyhän Basileios Suuren Laaja luostarisääntö*. Kääntänyt Fevronia Orfanos. Valamon luostari.
- Dorotheos, Abba. 1979. *Abba Dorotheoksen Kaksitoista opetuspuhetta*. Suom. Kyllikki Härkäpää. WSOY.
- Filokalia I.–VI* Kokoelma pyhien kilvoittelijaisien kirjoituksia. Koonneet pyhät Makarios Notaras ja Nikodeemos Athosvuorelainen. Suomensisar Kristoduli (Lampi). Valamon luostarin ystävät.
- Portaat*, 1986. Pyhittäjä Johannes Siinailainen, *Portaat*. Suom. Johannes Seppälä. Joensuu: Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvosto.
- Sofroni, Saharov, Arkkimandriitta. 2005. *Pyhittäjä Siluan Athosvuorelainen*. Suom. Riikka Platonova. Valamon luostarin julkaisuja 100.

Bysantin tutkimuksen seura Sällskapet för bysantinsk forskning

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

Seuran johtokunta 2021

Kai Juntunen
Manna Satama
Vesa Vahtikari
Mirkka Koskimäki (siht.)
Marja Usvasalo (tal.hoit.)
Maijastina Kahlos (vpj.)
Päivi Salmesvuori (pj.)

Seura pyrkii kokoamaan yhteen sekä Bysantin tutkimuksen piirissä tai sitä sivuavilla aloilla työskentelevät tutkijat että kaikki alasta kiinnostuneet. Jäsenmaksu on 15 euroa, perhejäsenet 20 euroa, perustutkinto-opiskelijalta 7 euroa, yhteisöjäseniltä 35 euroa. Sen voi maksaa tilille FI57 1572 3000 0273 91, viitenumero 20187.

Yhteystiedot pyydetään jättämään joko postitse seuran postiosoitteeseen tai sähköisesti osoitteeseen [bts\(at\)pro.tsv.fi](mailto:bts(at)pro.tsv.fi)
Internet-sivut: www.protsv.fi/bts